

УДК [061.1 ЄС : 339.924 (477)] : 930

ІСТОРІОГРАФІЧНІ ОЦІНКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Галина Калінічева

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

Україна, 03680, Київ, проспект Перемоги, 54/1,

e-mail: kaligali@ukr.net

Євроінтеграційні прагнення є невід'ємними реаліями суспільно-політичного життя упродовж всього періоду незалежності України. Панування в українській політичній еліті та суспільстві у першій половині 1990-х рр. ейфорійної атмосфери щодо європейської інтеграції під гаслом «Україна – європейська держава!» поступово змінилось усвідомленням необхідності створення внутрішніх передумов для набуття членства в Європейському Союзі. Реалізація євроінтеграційних амбіцій детермінувала необхідність здійснення Україною системної суспільно-політичної модернізації, яка передбачала утвердження у ній демократії та верховенства права, розв'язання низки внутрішньополітичних проблем, формування стратегій інноваційного соціально-економічного поступу, вироблення оптимальних та ефективних підходів до формування зовнішньої політики, спрямованих на зміцнення позицій України в Європі та світі, реформування освітньої та науково-технічної галузей, активізацію людського капіталу тощо. Адже «інтеграція – це не просто партнерство та взаємовигідне співробітництво, вона не обмежується зовнішньополітичними аспектами, бо передбачає істотні внутрішні перетворення згідно з прийнятими інтеграційною спільнотою стандартами» [1].

Євроінтеграційні устремління України обумовили жвавий інтерес дослідників до широкого кола проблем, пов'язаних з історією розвитку Європейського Союзу, суперечливими процесами формування зовнішньополітичного курсу України та набуття нею власної європейської ідентичності, місця України у колі європейських держав та перспективами українства долучитися до об'єднаної сім'ї європейських народів. Сьогодні проблема європейської інтеграції

України є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних істориків, політологів, економістів, соціологів, освітян, фахівців в галузі права та державного управління.

Серед вітчизняних вчених, наукові розвідки яких присвячені різним аспектам європейської інтеграції України, варто виокремити науковий доробок таких дослідників як С. Андрущенко (Гринько), Т. Андрущенко, І. Артёмов, Ф. Барановський, В. Бурдяк, С. Василенко, С. Віднянський, Ю. Волошин, А. Гальчинський, Є. Головаха, О. Горенко, В. Горбатенко, І. Грицяк, Г. Зеленько, Я. Жаліло, І. Журба, Є. Кіш, О. Ковальова, В. Копійка, В. Кремень, А. Кудряченко, В. Литвин, В. Манжола, А. Мартинов, М. Михальченко, С. Мітряєва, А. Моца, Р. Офіцинський, І. Пасько, І. Піляєв, Ф. Рудич, О. Снігир, О. Сушко, В. Ткаченко, І. Тодоров, Р. Філоненко, С. Федуняк, І. Храбан, В. Циватий, Л. Чекаленко, В. Чужиков, Т. Шинкаренко, О. Шнирков та ін. В їхніх роботах розкрито широке коло питань, пов'язаних із напрямками зовнішньої політики та потенційними можливостями України щодо реалізації євроінтеграційних амбіцій; висвітлено правові, соціальні й економічні аспекти європейської інтеграції, розкрито механізми державного управління євроінтеграційними процесами тощо.

Загалом, в українському історіографічному просторі існує чимало досліджень, присвячених євроінтеграційним устремлінням України. Зауважимо, що вони не лише репрезентують погляди симпатиків і скептиків євроінтеграційної стратегії, але і вправно використовуються українськими політиками для мобілізації власного електорату напередодні різноманітних виборів.

Актуальність проблеми та специфіка історіографічного дослідження обумовили мету статті, яка полягає у здійсненні аналізу наукового доробку вітчизняних вчених з проблем євроінтеграції України та виокремленні основних напрямів вивчення євроінтеграційної проблематики в українській соціогуманітаристиці.

Враховуючи доволі значний масив наукових публікацій (монографії, дисертаційні дослідження, наукові статті у фахових часописах, тематичних збірниках, матеріалах наукових конференцій, аналітичні матеріали, підручники та навчальні посібники для вищих навчальних закладів) і репрезентований нами розгорнутий історіографічний огляд проблеми «Україна – Європа» у колективній монографії «Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього» [2], авторська увага у цій статті буде зосереджена лише на окремих аспектах та історіографічних оцінках процесу європейської інтеграції України.

Науковий дискурс щодо розвитку євроінтеграційних процесів в Україні у вітчизняній соціогуманітаристиці кінця ХХ – початку ХХІ ст. розгортався навколо питань, які безпосередньо пов'язані з визначенням місця та ролі України у світі. Здебільшого, дослідники сходились у думці, що існують кілька варіантів суспільно-політичного розвитку: або активна та послідовна праця для реалізації курсу на євроінтеграцію з перспективою вступу до ЄС і належністю до демократичного світу, або перетворення на буферну зону з усіма наслідками маргінального стану країни. Аналітики наголошували на тому, що проблеми, які постали перед Україною у процесі формування своєї новітньої політичної та культурної ідентичності, спричинені не тільки специфікою нашої історії та географічного положення. Важливу роль у цьому відіграє загальний світовий контекст, особливості міжнародного середовища, в якому протягом останніх двадцяти п'яти років відбулися кардинальні зміни, пов'язані із загальними глобалізаційними процесами. «У певному сенсі поява України на світовій політичній арені є одним із наслідків процесу формування нового світового устрою, що змінює роль національних держав і підвищує значення надна-

ціональних утворень», – зазначають експерти [1].

Від початку 1990-х рр. наукові розвідки більшості вітчизняних вчених характеризувалися обґрунтуванням геополітичної та гео економічної стратегії України [3; 5-9], аналізом міжнародних відносин з європейськими державами [10; 11], концептуалізацією історичної визначеності інтеграції України до європейської спільноти [4; 12-17]. Переважна більшість науковців наголошували на необхідності встановлення активних контактів з європейськими країнами, що, за їх баченням, сприяло б ствердженню та розбудові самостійної української держави. Зокрема, у двотомній анотованій історичній хроніці «Україна і Європа (1990-2000 рр.)», підготовленій науковцями Інституту історії України НАН України, висвітлено сучасні тенденції міжнародних відносин у центрально- та східноєвропейському регіоні, особливості розвитку дво- та багатостороннього співробітництва його держав, і, зокрема, України [10]. Вчені здійснили аналіз історії розвитку процесів європейської інтеграції протягом останнього десятиріччя ХХ ст., що ознаменувалися радикальними змінами у системі міжнародних відносин, поглибленням об'єднавчих тенденцій в Європі та заходами щодо розширення Євросоюзу. На окрему увагу заслуговує дослідження розвитку двостороннього співробітництва України з країнами Європейського Союзу [11]. У монографіях С.Д. Василенко «Європейський процес і Україна» (1996) та «Геополітичні виміри України в загальноєвропейському процесі» (2000) на підставі залучення широкої теоретичної та емпіричної бази здійснено аналіз витоків і сучасних вимірів української геополітики у широкому загальноєвропейському контексті й обґрунтовано об'єктивну необхідність входження України у загальноєвропейський політичний процес [12; 13]. Наукові положення щодо зміцнення позицій держави, яка активно інтегрується у міжнародну політику, необхідності захисту національних інтересів, забезпечення національної безпеки України не втратили актуальності і сьогодні та цілком відповідають сучасним підходам до інтеграційного процесу.

Відзначаючи специфіку геополітичного положення України, яка зумовлювала необхідність підтримувати збалансовані відносини по всьому зовнішньополітичному периметру, більшість науковців наголошувала на необхідності забезпечення, домінування, пріоритету саме європейського геополітичного вектору як найважливішого засобу для докорінної внутрішньої трансформації українського суспільства [18-20]. Проте, окремі вчені мали відмінну позицію, вважаючи, що за існуючих історичних і географічних реалій неможлива орієнтація лише на один стратегічний зовнішньополітичний напрям [21].

На початку 2000-х рр. сформувалося розуміння того, що євроінтеграційний процес – це не стільки інституційне входження до ЄС, скільки весь спектр присутності української держави в європейській підсистемі міжнародних відносин (соціально-економічна інтеграція, фінансово-бізнесова кооперація, формування спільного простору безпеки, гуманітарно-цивілізаційна взаємодія, соціокультурна та науково-освітня інтеграція тощо). Орієнтирами при дослідженні проблем реалізації євроінтеграційних прагнень нашої країни стали виміри стратегічних пріоритетів України у співробітництві з Європою: державно-політичний, політико-правовий, економічний, безпековий, науково-технологічний, суспільний, інформаційний, соціокультурний [22-26].

Активний інтерес науковців до євроінтеграційної проблематики позначився публікацією ґрунтовних, комплексних, почасти дискусійних, статей і монографічних досліджень, захистом кандидатських і докторських дисертацій, проведенням міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Поступово у вітчизняній історіографії виокремилися напрями наукових досліджень, сформувалися наукові школи та регіональні центри дослідження європейстики (Київ, Дніпропетровськ, Донецьк, Запоріжжя, Львів, Миколаїв, Одеса, Ужгород, Харків та ін.).

Спираючись на дослідження Є. Кіш [27], І. Тодорова [28], О. Ковальової [29], О. Горенка [30-32], С. Віднянського та А. Мартинова [33], Ф. Барановського [34] та власні наукові розвідки [2], вважаємо за

можливе виокремити в українській історіографії проблеми європейської інтеграції наступні напрями: 1) наукові роботи з еволюції європейського проекту та його інститутів; 2) студіювання проблематики, пов'язаної з процесом розбудови новітньої української державності та визначенням місця України у геополітичному просторі; 3) дослідження зовнішньої політики, міжнародних відносин і двосторонніх зв'язків України з країнами Європи; 4) роботи, в яких розкривається комплекс взаємин України з Європейським Союзом; 5) наукові розробки з проблем суспільної трансформації та модернізації політичної системи та громадянського суспільства України у контексті її європейського вибору; 6) студіювання євроінтеграції як складової національної безпеки України (військової, економічної, інформаційної тощо); 7) дослідження процесу державного управління євроінтеграційними процесами та участі різних гілок центральної української влади у здійсненні політики європейської інтеграції; 8) наукові розвідки, в яких розкривається комплекс правових, соціально-економічних, науково-технологічних проблем реалізації Україною євроінтеграційної стратегії; 9) роботи вітчизняних соціологів, в яких проаналізовано результати соціологічних моніторингів євроінтеграційних та євроатлантичних устремлінь нашої держави; 10) наукові публікації, присвячені аналізу входження України до європейського освітнього, наукового, інформаційного та культурного просторів.

Доповнюють вітчизняну історіографію євроінтеграційної проблематики ґрунтовні підручники та навчальні посібники, які вийшли друком упродовж 2001-2015 рр. Серед вельми репрезентативного переліку навчальних видань, які ґрунтуються на одноосібних або колективних наукових дослідженнях, можна виокремити роботи: 1) з геополітики та глобалістики; 2) з проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики; 3) з історії становлення Європейського Союзу, розвитку його правових та інституційних засад, регіональної політики; 4) з проблем європейської та євроатлантичної інтеграції України (політико-правових, економічних, соціальних, безпекових, інформаційних, соціокультурних, науково-

технічних, освітніх тощо); 5) з державного управління євроінтеграційними процесами у різних галузях суспільно-економічного життя.

Серед робіт, в яких аналізуються проблеми мінливої динаміки суспільно-політичних змін на пострадянському просторі у цілому і в Україні зокрема, вартують особливої уваги роботи М.І. Михальченка [35; 36] та Ф.М. Рудича [37]. Так, у монографії М.І. Михальченка «Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи» сформовано наукові позиції щодо обґрунтування суспільно-політичного розвитку українського суспільства у рамках теорії модернізації й обґрунтовано напрями суспільно-політичного розвитку України у контексті її потенційних можливостей щодо входження до Європейського Союзу в якості повноправного члена. Зокрема, важливого значення автор надавав аналізу геополітичної стратегії та регіональної політики України як засобам наближення до європейського співтовариства. Ця та інші численні роботи М. Михальченка не дають остаточних відповідей на порушені питання, проте спонукують до роздумів і провокують дискусії щодо окремих проблем. Проте, не можна не погодитися з висновком М.І. Михальченка, що «парадигмою зовнішньої політики є не стільки результат вибору «Схід-Захід», а рівень захищеності національних інтересів України, який можна виразити формулою “оптимально захистити інтереси України”» [36]. За переконанням Ф.М. Рудича, Україна має усвідомлювати себе як важлива європейська держава з регіональними інтересами, які безпосередньо стосуються її безпеки. Вибір стратегії внутрішньої та зовнішньої політики має спиратися на гнучку тактику та сильну політичну волю щодо реалізації поставленої мети. На думку вченого, «потрібні цілеспрямовані, рішучі дії політичного класу, владних структур (президента, Верховної Ради, уряду), що підтримуються суспільством і спрямовані на те, щоб переломити несприятливий перебіг політичних, економічних, соціальних та духовних процесів і не тільки вивести Україну із кризи, але і зробити її політично стабільною, економічно могутньою,

незалежною державою, яка впевнено прокладає шлях у ХХІ століття» [37].

Головною проблемою, яка перешкождала просуванню України цим шляхом, на думку І. Тодорова, була відсутність чітко визначеної політичної волі. «Тобто, ... йшлося про наміри, які не трансформувалися в певні і однозначні зовнішньополітичні кроки. Спрямованість програмних виступів політичного керівництва була обумовлена місцем їхнього оприлюднення. Хоча, необхідність інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур знайшла відповідне закріплення в чисельних вітчизняних нормативно-правових актах. Саме реалізація європейського та євроатлантичного покликання дає Україні чи не єдиний шанс зберегти власну ідентичність», – стверджує вчений [28].

Знаковою подією в історичній науці став вихід друком циклу колективних монографій за редакцією А.І. Кудряченка. Упродовж 2009-2014 рр. авторським колективом Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» (раніше – Інститут європейських досліджень НАН України) спільно з науковцями з інших академічних інститутів і вищих навчальних закладів України було підготовлено чотири колективні монографії: «Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього» (2009) [38], «Культурно-цивілізаційний простір Європи та Україна: особливості становлення і сучасні тенденції розвитку» (2010) [39], «Україна в Європі: контекст міжнародних відносин» (2011) [40], «Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації» (2014) [41]. У названих, логічно поєднаних, монографіях висвітлено еволюцію європейської парадигми України й особливості її історичного поступу впродовж Х-ХХІ століть, проаналізовано напрями утвердження молодого незалежного Української держави у колі європейських і світових країн, пошуки ними спільних засад цивілізаційного розвитку заради майбутнього континенту, здобутки та пошуки невикористаних резервів у сучасних євроінтеграційних процесах, а також складові європейської культурно-цивілізаційної визначеності України. Розкриваючи складові сходження Української держави й обґрунтовуючи євро-

інтеграційні устремління, автори слушно стверджують, що демократичні засади перетворень стали яскравим уособленням величезних трансформаційних зрушень в Європі і світі. Однак, незважаючи на глибоке європейське коріння, лише з часом, на думку А. Кудряченка, з'ясувалося, що це завдання доволі складне та вимагає потужної взаємодії держави та суспільства, їх інститутів, всіх громадян у примноженні складових культурно-цивілізаційних вимірів [40].

Дослідження історії європейської цивілізації, історія та етапи становлення Євросоюзу, реалізація регіональної політики ЄС, розширення Європейського Союзу та вплив цього процесу на взаємовідносини європейських країн з Україною, правові та організаційно-економічні аспекти європейської інтеграції, аналіз наслідків вступу до організації держав ЦСЄ, створення внутрішніх передумов вступу України до Євросоюзу, інтенсифікація двосторонніх відносин України з ЄС у пріоритетних сферах загальноєвропейського простору знайшли своє висвітлення у монографіях В. Копійки [42; 43], В. Мармазова, І. Піляєва [44], Т. Сидорук [45] та низці колективних робіт: «Україна та європейська інтеграція: публічно-правові аспекти» (2010) [46], «Україна в європейському безпековому просторі» (2012) [47], «Україна в умовах європейської інтеграції та глобалізації світу» (2013) [48], «Антропокультурні чинники європейського вибору України» (2014) [49], «Теоретико-правові засади європейської інтеграції України» (2015) [50]. Зауважимо, що у цих наукових виданнях поряд із дослідженням широкого спектру проблем (політичних, правових, економічних, безпекових, соціокультурних), актуалізовані також питання, які потребують свого подальшого практичного розв'язання у процесі реалізації євроінтеграційної стратегії України. Так, В. Мармазов і І. Піляєв вважають, що максимального політичного консенсусу, суспільної консолідації та єдності щодо основних цілей і механізмів, базових засад стратегії європейського вибору України здатне забезпечити розуміння європейської інтеграції як полілінійного процесу, що відбувається та спрямовується одночасно у кількох вимірах [51].

Вказуючи на те, що стратегічний курс України на європейську інтеграцію на сьогодні є імперативом її зовнішньої та внутрішньої політики [1; 52-54], експерти Національного інституту стратегічних досліджень водночас зазначають, що нині існують суперечності між пріоритетами довгострокової стратегії євроінтеграції країни та вузько прагматичними інтересами окремих політико-бізнесових структур [52]. З огляду на те, що у розбудові нової Європи визначається принципово нова тенденція створення наддержавних угруповань (вони переважно реалізуються як стратегічні проекти), пошуки Україною свого місця в Європейському проекті набувають нового змісту: йдеться про врахування теперішніх ознак політичного та безпекового середовища, можливих сценаріїв розвитку відносин між ЄС та Україною та вироблення стратегії розвитку відносин України з ЄС в нових умовах [52].

У світлі підписання Україною Угоди про асоціацію 21.03.2014 р. актуалізується питання надання Україні перспективи членства в ЄС. При цьому, науковці вказують, що ані Угода про асоціацію, ані «перспективи членства» не надають гарантій вступу. На їх думку, «основна причина небажання надати дану перспективу полягала у побоюванні багатьох держав-членів Євросоюзу, що надання «перспективи членства» державам Східної Європи матиме величезне геополітичне навантаження, оскільки означатиме готовність ЄС взяти на себе більші союзницькі зобов'язання по відношенню до цих держав». Ми поділяємо думку експертів щодо існуючого на даний момент очевидного факту невідповідності України критеріям членства в Євросоюзі [54]. Водночас вважаємо, що послідовність у реалізації зовнішньополітичної стратегії, спрямованої на захист національних інтересів, подолання корупції, науково-обґрунтовані соціально-економічні реформи у країні (реальні, а не декларативні) мають стати дієвими складовими у процесі реалізації євроінтеграційного поступу України.

Нині європейські орієнтири України набули практичного втілення не тільки у рішеннях і діях представників української держави, але й офіційних органів Європей-

ського Союзу. Погоджуючись із думкою М. Михальченка про те, що європейський цивілізаційний вибір України – це стратегічний вибір між європейською та євразійською цивілізаціями, між демократичною та тоталітарною культурами, між способами життя – вільним (у політичному, економічному, культурному й інших сенсах) і залежним, напіввільним існуванням [36], хочеться вірити, що нинішній політичній владі вистачить політичної волі у реалізації євроінтеграційної стратегії, а українському суспільству – єдності, мудрості та толерантності для досягнення суспільної мети.

Таким чином, аналіз історіографії з актуальних питань європейської інтеграції України свідчить про те, що наукові дослідження вітчизняних вчених у 1991-2015 рр. були зосереджені здебільшого на політичних, правових, економічних, безпекових аспектах європейської інтеграції. Чільне місце в українській науці займають роботи, пов'язані з обґрунтуванням європейської ідентичності українців. Більшість учених солідарні у висновках щодо суспільної самоідентифікації, яка є неодмінною передумовою подальшого розвитку власної української державності й органічної інтеграції нашої країни до міжнародної спільноти. Інтеграція України до об'єднаної Європи розглядається вітчизняними науковцями як об'єктивний, однак суперечливий процес сучасного поступу України, що має свою історію, детермінанти об'єктивного та суб'єктивного вимірів, певні позитивні результати, складнощі та низку нерозв'язаних проблем.

Подальшого ґрунтовного, комплексного, неупередженого аналізу потребують питання всього спектру викликів і ризиків (політичних, економічних, безпекових, інформаційних, соціокультурних тощо), які постають перед Україною у контексті реалізації нею євроінтеграційної стратегії, зокрема з огляду на підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Європейський проект та Україна / Аналітична доповідь. – К.: НІСД, 2012. – С. 4, 41-42.
2. Калінічева Г.І. Україна – Європа: стан наукової розробки проблем взаємовідносин / Галина Калінічева // Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / За ред. д.і.н., проф. А.І. Кудряченка. – К.: Фенікс, 2009. – С. 23-81.
3. Андрущенко (Гринько) С.В. Україна в сучасному геополітичному середовищі / С.В. Андрущенко (Гринько). – К.: Логос, 2005. – 288 с.
4. Попович М.В. Європа – Україна – праві і ліві / М.В. Попович. – К.: Київське братство, 1997. – 108 с.
5. Врублевський В.К. Український шлях. Начерки: геополітичне становище України та її національні інтереси / В.К. Врублевський, В.І. Хорошковський. – К., 1997. – 426 с.
6. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / О.Г. Білорус [та ін.]; ред. О.Г. Білорус; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. – К., 1998. – 416 с.
7. Базив Д.П. Геополитическая стратегия Украины / Д.П. Базив. – К., 2000. – 192 с.
8. Глобалізація і безпека розвитку / О.Г. Білорус [та ін.]; наук. ред. О.Г. Білорус; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин, Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2001. – 734 с.
9. Гальчинський А.С. Україна – на перехресті геополітичних інтересів / А.С. Гальчинський. – К.: Знання України, 2002. – 180 с.
10. Україна і Європа (1990-2000 рр.): в 2-х ч. – Ч. 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи: анот. іст. хроніка / відп. ред. С.В. Віднянський / НАН України. Ін-т історії України. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – 308 с.
11. Україна і Європа (1990-2000 рр.): в 2-х ч. Ч. 2. Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу: анот. іст. хроніка. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – 124 с.
12. Василенко С.Д. Європейський процес і Україна / С.Д. Василенко; Одеський держ. політехнічний ун-т. – О., 1996. – 136 с.
13. Василенко С.Д. Україна: геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі / С.Д. Василенко – О.: ОДМА, 2000. – 206 с.
14. Пасько І.Т. Громадянське суспільство і національна ідея: Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси / І.Т. Пасько, Я.І. Пасько; НАН України, Центр гуманітарної освіти. – Донецьк: Східний видавничий дім, 1999. – 184 с.
15. Шпак В.Т. Україна: від «російського комунізму» – до європейської цивілізації / В.Т. Шпак. – Черкаси: Брама, 2002. – 199 с.
16. Литвин В.М. Україна: Європа чи Євразія? / В.М. Литвин. – К.: Видавничий дім «Лі-Терра», 2004. – 512 с.
17. Україна на шляху до Європи / А.В. Юричко (голов. ред. кол.), В.І. Шкляр (упоряд.), А.В. Юричко (упоряд.). – К.: Етнос, 2006. – 496 с.
18. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: монографія / За ред. Ф.М. Рудича. – К.: МАУП, 2002. – 488 с.
19. Зленко А.М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / А.М. Зленко. – Х.: Фоліо, 2003. – 558 с.
20. Геополітика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / А.І. Кудряченко [та ін.]; Міжрегіон. акад. упр. персоналом, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. – К.: МАУП, 2004. – 293 с.
21. Сучасна українська геополітика: навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вищих навч. закл. / В.В. Мадіссон, В.А. Шахов. – К.: Либідь, 2003. – С. 105-106.
22. Україна – Європейський Союз: економіка, політика, право / О.І. Шнирков [та ін.]. – К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2006. – 268 с.
23. Інтеграція України в європейські правові, політичні та економічні системи: монографія / В.А. Манжола [та ін.]; ред. Л.В. Губерський; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: ВПЦ «Київський університет»,

2007. – 320 с.

24. Камінський Є.С. Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на початку XXI століття: монографія / Є.С. Камінський. – К.: Центр вільної преси, 2008. – 336 с.

25. Сиденко В.Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель = Глобалізація – європейська інтеграція – економічний розвиток: українська модель: в 2 т. / В.Р. Сиденко; Інститут економіки и прогнозування НАН України – К.: Фенікс, 2008. – Т. 1: Глобалізація и економічне розвиток. – К.: Фенікс, 2008 – 376 с.

26. Україна на шляху до європейської інтеграції: економічна безпека, переваги вибору: монографія / В.М. Нижник [та ін.]; заг. ред. В.М. Нижник. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 307 с.

27. Кіш Є.Б. Центральна Європа в сучасній системі євро регіональної інтеграції: монографія / Є.Б. Кіш; НАН України, Ін-т світової економіки і міжнародних відносин. – Ужгород: Ліра, 2008. – 440 с.

28. Тодоров І.Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти / І.Я. Тодоров. – Донецьк, 2006. – С. 33.

29. Ковальова О.О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України / О.О. Ковальова; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2003. – 340 с.

30. Горенко О.М. Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та Україна / О.М. Горенко; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К., 2002. – 170 с.

31. Горенко О.М. Соціальні горизонти європейського єднання і Україна: концептуально-історичні підходи та політична практика / О.М. Горенко; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К., 2007. – 376 с.

32. Горенко О.М. Прагматика європейського досвіду як методологічна проблема історіописання / О.М. Горенко; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2011. – 263 с.

33. Віднянський С.В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності: іст. нариси про батьків-засновників Європейського Союзу / С.В. Віднянський, А.Ю. Мартинов; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – Вид. 2-е, допов. і переробл. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 396 с.

34. Барановський Ф.В. Європейська інтеграція та демократичний розвиток України: концептуальний аналіз взаємовпливу / Ф.В. Барановський; НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса. – Луганськ: Елтон-2, 2007. – 407 с.

35. Михальченко Н.И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? / Н.И. Михальченко, НАН України; Інститут соціології; АПН України; Інститут вищої школи. – К., 2001. – 440 с.

36. Михальченко М.І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи / М.І. Михальченко. – Дрогобич: Відродження, 2004. – С. 413-414.

37. Рудич Ф.М. Много ли власти нужно власти? Украина в контексте трансформации политических систем в странах СНГ и Балтии, Центральной и Восточной Европы: монографія / Ф.М. Рудич; НАН України, Ін-т політ. и этнонац. исслед. им. И.Ф. Кураса. – К.: Наукова думка, 2009. – С. 243.

38. Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / За редакцією д.і.н., професора А.І. Кудряченка; Інститут європейських досліджень НАН України. – К.: Фенікс, 2009. – 544 с.

39. Культурно-цивілізаційний простір Європи та Україна: особливості становлення і сучасні тенденції розвитку / Керівник авт. кол. і наук. редактор д.і.н., професор А.І. Кудряченко; Інститут європейських досліджень НАН України. – К.: Університет «Україна», 2010. – 405 с.

40. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / За редакцією д. і. н., професора А.І. Кудряченка; Інститут європейських досліджень НАН України – К.: Фенікс, 2011. – С. 18.

41. Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації / Наукові редактори д.і.н., проф. А.І. Кудряченко, к.і.н., доц. Т.О. Метельова; Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: Фенікс, 2014. – 444 с.

42. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу / В.В. Копійка; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 253 с.

43. Копійка В.В. Європейський Союз: Досвід розширення і Україна / В.В. Копійка. – К.: Юридична думка, 2005. – 448 с.

44. Мармазов В.С. Рада Європи: політико-правовий механізм інтеграції: навч. посіб. / В.С. Мармазов, І.С. Піляєв; ред. Ю.С. Шемшученко; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2000. – 467 с.

45. Сидорук Т.В. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства: монографія / Тетяна Сидорук; Нац. ун-т «Остроз. акад.». – Л.: ПАІС, 2012. – 441 с.

46. Україна та європейська інтеграція: публічно-правові аспекти / За заг. ред. В.Б. Авер'янова, С.Ф. Демченка; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К.: Преса України, 2010. – 631 с.

47. Україна в європейському безпековому просторі / [В.А. Манжол та ін.; за заг. ред. В.В. Копійки]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Київський університет, 2012. – 319 с.

48. Україна в умовах європейської інтеграції та глобалізації світу / [Б.В. Зажигаєв та ін.; за ред. О.А. Чумаченко]; Київ. міжнар. ун-т, НДІ глобалізації та європ. інтеграції. – К.: КиМУ, 2013. – 432 с.

49. Антропологічні чинники європейського вибору України / [Є.І. Андрос та ін.; відп. ред. Є.І. Андрос]; Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. – К.: Наукова думка, 2014. – 300 с.

50. Теоретико-правові засади європейської інтеграції України / А.А. Моца, Д.М. Белов, Ю.М. Бисага; Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т», Ін-т держави і права країн Європи. – Ужгород: Ліра, 2015. – 278 с.

51. Мармазов В. Україна на перехресті європейської та євразійської інтеграції: SOS чи шанс? / В. Мармазов, І. Піляєв // Зовнішні справи. – 2010. – № 1. – С. 26-30; № 2. – С. 6-9.

52. Європейський проект та Україна: монографія / [А.В. Єрмолаєв та ін.]; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: НІСД, 2012. – С. 6-7, 111-117, 135-136.

53. Трансформація Європейського Союзу під впливом кризи єврозони. Висновки для України: аналіт. доп. / [О.В. Снігір, С.А. Гуцал]; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: НІСД, 2012. – 63 с.

54. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: Наслідки, завдання та перспективи. Аналітична записка. / Національний інститут стратегічних досліджень, 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1500/> – С. 5; 7.

Калінічева Галина *Історіографічні оцінки євроінтеграції України*

У статті аналізуються наукові праці вітчизняних вчених, предметом дослідження яких виступають проблеми реалізації Українською державою євроінтеграційної стратегії. Автором вказано, що орієнтирами у процесі наукового дослідження євроінтеграційної проблематики стали стратегічні пріоритети України у співробітництві з Європою: державно-політичний, політико-правовий, економічний, безпековий, науково-технологічний, суспільний, інформаційний, соціокультурний. У статті виокремлено основні напрями наукових досліджень проблеми європейської інтеграції в українській історіографії.

Ключові слова: Україна, зовнішньополітична стратегія, євроінтеграція, наукові дослідження, історіографія

Калінічева Галина *Историкографические оценки евроинтеграции Украины*

В статье анализируются научные труды украинских ученых, предметом исследования которых выступают проблемы реализации Украинским государством евроинтеграционной стратегии. Автором указано, что ориентирами в процессе научного исследования евроинтеграционной проблематики стали стратегические приоритеты Украины в сотрудничестве с Европой: государственно-политический, политико-правовой, экономический, безопасности, научно-технологический, общественный, информационный, социокультурный. В статье выделены основные направления научных исследований проблемы европейской интеграции в украинской историографии.

Ключевые слова: Украина, внешнеполитическая стратегия, евроинтеграция, научные исследования, историография

Kalinicheva Halyna *Historiographic Appreciations of Ukraine's European Integration*

The results of the Ukrainian scholars' scientific researches dedicated to the problem of realization the European integration strategy by the Ukrainian State are analyzed in the article. The author underlines that the scientific debates about the European integration processes in Ukraine at the end of XX and the beginning of XXI century were conducted round the questions directly connected with determination Ukraine's place and role in the world.

In the article it is indicated that the reference pointes in the process of the scientific researches the European integration problems became the measuring of the Ukraine strategic priorities in cooperation with the Europe: state-political, policy-legal, economic, secure, scientific-technologic, social, informational, socio-cultural and social. The main directions in the scientific studies of the European integration problem in Ukrainian historiography are selected.

According to the Ukrainian scholars' appreciations, the Ukraine has the following variants of social-political development: 1) effective work for realization the course to the European integration with the outlook of joining ES and belong to the democratic world; 2) transforming into buffering zone with all consequences of marginal start of the country.

The author of the article concentrates her attention on the components of the effective realization in Ukraine the European integration strategy: systematic state-political modernization, solving internal political problems, overcoming corruption, forming the strategy of innovative social-economic progress, protecting national interests and successive in carrying foreign policy.

The author's conclusion is as follows: the Ukraine integration into united Europe is considered by Ukrainian scholars as objective but contradictory process, which has its own history, determinates objective and subjective reference pointes, definite positive results, complexities and a number of unsolved problems.

Key words: Ukraine, foreign policy strategy, European integration, research, historiography

Рецензенти:

Тодоров І.Я., д.і.н., професор

Шкляж Й.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 07.02.2016 р.